

انگیزه ها و اهداف پاکستان در نگاه به پناهندگان افغانستانی

فرزاد رضانی بونش

پژوهشگر مسائل منطقه ای

فارس

افغانستان با داشتن میلیون ها مهاجر در جهان در شمار کشورهای با بیشترین مهاجر و پناهنده قرار دارد. در این بین در آغاز دهه هشتاد میلادی بیش از پنج میلیون شهروند افغان، میهن خود را به مقصد پاکستان ترک کردند و با بهبود نسبی وضعیت امنیتی در افغانستان سه میلیون و هشتصد هزار پناهنده افغانی به کشور خود بازگشتند اما همچنان یک میلیون و ششصد هزار پناهنده افغانی در پاکستان و حدود 3 میلیون پناهنده غیرقانونی افغانستانی مقیم پاکستان هستند. در این بین از سال 2009 میلادی چندین بار مدت اقامت این پناهندگان را به خواسته دولت کابل تمدید شده و پاکستان برای تمدید اقامت پناهندگان تا 2017 میلادی آمادگی کرده است اما در ماه های گذشته پناهندگان افغانستانی مورد توجه بیشتری از سوی اسلام آباد قرار گرفته است. چنانچه از یک سو رئیس جمهور پاکستان تاکید کرد که بازگشت پناهندگان افغان از پاکستان برای برقراری صلح در منطقه ضروری است و از سوی دستیار ویژه نخست وزیر پاکستان هم از عدم میزبانی این کشور از پناهندگان افغان خبر داده است. در واقع از نگاه پاکستان در چند دهه گذشته میزبان بیش از 3 میلیون پناهنده افغان بوده است اما اکنون ادامه آن امکانپذیر نیست. در این رویکرد اسلام آباد چند رویکرد را نسبت به این مساله دنبال میکند.

نگرانی ها و مسائل امنیتی مهاجران و پناهندگان افغانستان

از گذشته منتقدان پاکستانی حضور پناهندگان افغانستانی معتقد بودند در گذشته بیش از پنج میلیون پناهنده افغان همراه با سلاح و مواد مخدر به پاکستان سبب بی ثباتی پاکستان شدند. این نگاه در حالی است که در نظرسنجی اخیر در ۴ ایالت این کشور اعلام شد که ۹۰ درصد مردم پاکستان مخالف عبور و مرور مهاجرین افغان به کشورشان بدون روادید هستند. موافقان براین باورند که مرز بدون نظارت بیش از 2500 کیلومتر خط دیورند و تردد روزانه بیش از 50 هزار افغان از مرز دو کشور یکی از عوامل اصلی انجام حملات تروریستی در این کشور است و این مسئله عملیات علیه تروریستی را تحت تأثیر قرار می دهد. در همین راستا همچنین چندی پیش نیز پلیس و نیروی امنیتی

پاکستان با انجام عملیات جستجو در پیشاور 120 نفر را به اتهام همکاری با گروه‌های تروریستی بازداشت کرده‌اند که 36 نفر از آن‌ها افغان هستند. ماه گذشته نیز مقامات پلیس پاکستان در ایالت خیبرپختونخوا اعلام کردند که نزدیک به 1100 نفر را بازداشت کردند که 600 نفر از آنها مهاجرین افغانستانی هستند. در این راستا اسلام آباد معتقد است کمپ‌های پناهندگان افغان در پاکستان پناهگاه‌های امن تروریست‌ها است و با اینکه ارتش این کشور زیرساخت تروریست‌ها در مناطق قبایلی را نابود کرده است، اما کمپ‌های پناهندگان افغان اکنون به پناهگاه‌های امن تروریست‌ها تبدیل شده و با انتقال تروریست‌ها از مناطق قبایلی به کمپ‌های پناهندگان افغان عملاً پناهندگان افغان در پاکستان به مسئله امنیتی تبدیل شده است. لذا روند بازگشت پناهندگان افغان باید تکمیل شود.

هزینه های اقتصادی و اجتماعی مهاجران و پناهندگان افغانستان :

در واقع از نگاه اسلام آباد بیش از سه میلیون پناهنده افغان از چند دهه گذشته مقیم پاکستان هستند و باری بر اقتصاد این کشور است. در همین چارچوب برخی در درون احزاب و دولت اسلام آباد معتقدند اتباع افغانستانی اغلب مشاغل را در سرتاسر پاکستان بدست گرفته و این موضوع فرصت‌های کمی را برای جوانان پاکستانی را کاهش و آنها مجبورند تا برای تأمین زندگی خود در شهرها و حتی کشورهای دیگر به دنبال فرصت باشند. حضور اتباع افغانستانی در پاکستان بار مالی زیادی را به کشور ما وارد می‌کند و ما دیگر نمی‌توانیم این وضعیت را تحمل کنیم. در این بین هر چند حزب "پختونخوا عوامی ملی" پاکستان در واکنش به اخراج پناهندگان افغان از ایالت "خیبرپختونخوا" اعلام کرده بود که افغان‌ها حق زندگی در این ایالت را دارند و باید بدون هراس به کار و فعالیت خود ادامه دهند اما در مقابل برخی دیگر از رهبران احزاب مخالف معتقدند که اتباع افغانستانی در فعالیت‌های مجرمانه دست دارند و صلح و آرامش را برهم می‌زنند و اقتصاد پاکستان هزینه بیش از دو میلیون پناهنده افغان را تحمل نمی‌کند بنابراین بازگشت پناهندگان به کشورشان مد نظر است.

اهداف سیاسی و تلاش‌های سیاسی و دیپلماتیک

در واقع هر چند در یک دهه گذشته بسیاری امیدوار بودند که زمینه بازگشت پناهندگان پیشین افغانستانی به میهن فراهم گردد، اما نداشتن امنیت در برابر طالبان و گروه‌های افراطی، نبود امنیت در ابعاد گوناگون و احساس نامنی روانی، نبود چشم انداز روشن از وضعیت سیاسی و امنیتی افغانستان در کنار عوامل و متغیرهای امنیتی-سیاسی و انگیزه‌های اقتصادی بیشترین عامل را در تداوم

حضور و افزایش پناهندگان و مهاجران افغانستانی در پاکستان داشته است. در این بین هر چند فرصت های پناهندگان افغانستانی برای پاکستان در دهه های گذشته بی شمار بوده است و از گذشته اسلام آباد از پتانسیل پناهندگان بهره برده و تلاش کرده است تا از پناهندگان به عنوان ابزاری برای چانه زنی و بهره گیری از اطلاعات، دریافت کمک های اقتصادی سیاسی امنیتی و... از نهادهای بین المللی و از نهادهای مرتبط با موضوع آوارگان از برکه آوارگان استفاده کند. اما پاکستان در وضعیت کنونی در رویکرد اعلامی می خواهد تا پناهندگان افغان از طریق بازگشت دواطلبانه، محترمانه به کشورشان بازگردند. در این رویکرد پس از تیره شدن روابط با افغانستان به دلیل تنش های مرزی، مسئله بازگشت پناهندگان را جدی تر گرفته است. در ماه های گذشته دولت پاکستان سیاست جدیدی را برای بازگشت پناهندگان افغان از این کشور طراحی کرده و تلاش میکند از یک سو بزرگان قبایلی افغان مقیم پاکستان را برای بازگشت دواطلبانه پناهندگان افغان متقاعد کند. در همین راستا ژنرال «عبدالقادر بلوچ» وزیر امور ایالتی و مرزی پاکستان اعلام کرد که کشورش خواستار بازگشت محترمانه پناهندگان افغان است و در بیست و هفتمین اجلاس سه جانبه میان افغانستان، پاکستان و کمیسیون سازمان ملل در امور پناهندگان، استراتژی راه حل ها بر بازگشت دواطلبانه آنها و ایجاد فضای مناسب بر ای این پناهندگان تعهد کرد. اما در بعد دیگری تلاش کرده است تا به استفاده ابزاری سیاسی از موضوع مهاجرین توجه کند. در این حال تنش های بین دو کشور در سال های اخیر، عمق استراتژیک در منازعه با هند و رقابت با ایران، توسعه سرمایه گذاری خارجی و حضور هندوستان در افغانستان در شرایطی است که اسلام آباد معتقد است دولت هند نقش مهمی در حملات علیه پاکستان از خاک پاکستان ایفا می کند. لذا فشار و ضرب العجل بر ضد پناهندگان اکنون مورد توجه بیشتری است و اقدامات شدید علیه پناهندگان افغانستانی در پاکستان در حالی مد نظر است که پس از جنگ تورخم بیرون راندن اتباع افغانستانی، نصب پلاکاردهایی علیه پناهندگان افغانستانی و حکومت افغانستان، جلوگیری از ثبت نام فرزندان پناهجوی افغان در مدارس خصوصی، بازداشت بیش از ۷ هزار پناهجوی افغانستانی توسط نهادها و احزاب مد نظر بوده است. در این رویکرد هر چند قبلا پاکستان اقدام اجباری گسترده ای برای بازگرداندن افغان ها به کشور انجام نداده است اما اکنون اسلام آباد در نظر دارد تا با بی توجهی به خواست تمديد اقامت پناهندگان افغان تا سال ۲۰۲۰ میلادی و نارضایتی در مورد سرعت بازگشت پناهندگان افغان بر نقش ناتوان کابل را در این زمینه اشاره کند. در کنار همین مسئله مهاجران افغان را به عنوان اهرم فشار مطرح کرده است. چنانچه بسیاری بر باور هستند که این رویکرد مقامات پاکستان ناشی از موضوع سیاسی و نزدیک شدن بیشتر کابل و دهلی نو می باشد و پاکستان می خواهد با استفاده از اقامت 3 میلیون مهاجر افغان بر کابل فشار وارد و امتیازاتی اقتصادی، سیاسی و امنیتی بدست آورد.

